

KOSMAČEVA BALADA O TROBENTI IN OBLAKU

Učitelj se pri svojem delu oziroma pri obravnavi literarnega teksta nemalokrat znajde v situaciji, kako posredovati umetnino, ne da bi pri tem postal stereotipen, in kako zainteresirati in animirati učence, da ustvarjalno sodelujejo pri pouku in da delo sprejmejo.

Oblika, ki jo navajamo v sestavku, ni nova, ni izjemna in ne izvirna, je le ena izmed možnosti, kako motivirati učence. Razumljivo je, da z odgovori na nekaj vprašanj ne dobimo sklepne podobe o literarnem delu, je pa to dobra osnova za nadaljnjo obravnavo.

Ciril Kosmač je eden izmed ustvarjalcev, ki je za mladega bralca razumljiv, morda zaradi tega, ker ga Kosmačev človek okupira, morda zato, ker se je srečal s filmom, narejenem po njegovem delu, ali z radijsko priredbo.

S Kosmačevimi deli so se učenci seznanjali postopno. Brali so novele v zbirki *Iz moje doline*, *Pomladni dan*, *Balada o trobenti in oblaku*, posamezniki še druge stvaritve. Pretežni del bralcev je segel po komentiranih Kondorjevih izdajah, zato je ponekod bilo čutiti vpliv študij, na katere so se učenci oprli in je zato lastno presojanje že nehotе usmerjeno. Namesto ustaljenega poročanja o delu oziroma obravnavanja dela smo se tokrat odločili za reševanje nekaterih vprašanj po skupinah. Na vprašanja so odgovarjali v dveh razredih, učence smo razdelili v skupine po štiri do pet učencev in določili vodjo. Odgovarjali so na naslednja vprašanja:

Kaj pomenita simbola trobenta in oblak?

Katera oseba, po vašem mnenju, doseže največji razvoj?

Kaj je jedro novele?

Rezultati so taki (navajamo jih dobesedno, enake odgovore smo združili).

Trobenta

1. pomeni notranjo silo, ki je vodilo za dejanje posameznih oseb v noveli;
2. povezuje zgodbe med seboj;
3. pomeni za *Temnikarja*:
 - a) notranji klic, da prekorači senčno črto,
 - b) klic, da premaga samega sebe in doseže cilj,
 - c) simbol dolžnosti,
 - č) gonilno moč in prebujanje notranjosti in hkrati tudi spomin na preteklost Blažičevih,
 - d) spodbudo za odločitev,
 - e) trobenta simbolizira Temnikarjev pogum;
4. pomeni za *Črnilogarja*:
 - a) klic smrti,
 - b) žgoči občutek krivde, madež na srcu,
 - c) opomin njegovi vesti,
 - č) spomin na grenko preteklost,
 - d) spomin na Blažičeve;
5. pomeni za *Blažiča*:
 - a) slutnjo smrti,

- b) spomin na izgubljenega sina,
- c) nujnost umiranja;
- 6. pomeni za *pisatelja*:
 - a) inspiracijo,
 - b) klic k nadaljnemu razmišljanju o usodi Temnikarja,
 - c) v začetku dvom v resničnost glasu, halucinacijo, kasneje se sprevrže v resničnost in ga vodi do razpleta,
 - č) razmišljanje o usodi ljudi,
 - d) klic, ki ga vodi k iskanju rešitev v naslednjih konfrontacijah: Blažič — Črnilogar, Javorka — Črnilogar, Temnikar — pisatelj.

Oblak

- 1. pomeni za *Temnikarja*:
 - a) spodbudo za dejanje, da ne omahne na poti,
 - b) svetlo luč, ki ga spremlja vso pot; ko prekorači senčno črto, ve, da ni poti nazaj,
 - c) simbol upanja, svetlobe in življenja (je nekoliko manj oblikovan kot simbol trobente);
- 2. pomeni za *pisatelja*:
 - a) svetlo točko v temni pripovedi,
 - b) moč, da bo lahko izpeljal Temnikarjevo zgodbo do konca.

Odgovori na drugo vprašanje:

Temnikar

- Iz preprostega kmečkega človeka se spremeni v rešitelja dvanajstih človeških življenj. Čeprav mu starost omejuje psihične in fizične napore, volja in vest premagata to oviro in zmagata. Temnikar je vedel, kakšna usoda ga čaka, a se je kljub temu odpravil in rešil nemočne partizane.
- Temnikar omahuje med veliko moralno odgovornostjo in življenjem, a zbere toliko telesnih in duševnih moči, da uresniči svoj namen.
- Temnikar je od vsega začetka odločen, da pobije sovražnike, zavedajoč se posledic, zato se nam zdi, da ne doseže največjega razvoja, čeprav je njegovo dejanje bistvo dela.
- Temnikar se žrtvuje brez herojstva, brez patosa.

Temnikarica

- Temnikarica je najmočnejši lik, saj doživi uničenje družine, smrt sina in hčere (to doživlja Temnikar le v mislih).
- Temnikarica je simbol upornišтва, je odločnejša in močnejša od moža.
- Temnikarica preraste Temnikarja, zlasti pa izdajalca, ki jo mora obglaviti.
- V odločilnih trenutkih Temnikarica prekaša Temnikarja v tem, kar je sposobna potrpeti in pretrpeti, to velja predvsem za to, kako je prenesla vse posledice, ki jih je povzročilo možovo dejanje.
- Temnikarica je simbol uporne matere, ki je gledala, kako ji morijo otroke in se ni ustrašila lastne smrti.

— Črnilogar nosi v sebi občutek krivde (pred ženo ga skuša prekriti, boji se s komerkoli govoriti o tem), na koncu ga teža vesti izda in zato gre v smrt.

— Črnilogarju pisatelj, ki je prišel na vas, s svojo zgodbo vzbudi spomine na vojna leta in s tem na nemoč, ki je bila kriva, da ni rešil Blažičevih. Občutek krivde je toliko močan, da si Črnilogar vzame življenje.

— Črnilogarjeva pot je pot od strahopetca do junaka.

Odgovori na tretje vprašanje:

— Jedro je Temnikarjev odhod v Robe. V notranjosti je prepričan, da mora opraviti to dejanje. Od časa do časa postane negotov, vendar ta občutek premaga misel, da je njegovo dejanje nujno. Trdno se odloči, ko prestopi senčno črto.

— Bistvo je Temnikarjev poslednji boj.

— Bistvo je Temnikarjeva odločitev, da navkljub posledicam, ki jih je slutil, pobije izdajalce in reši svoje ljudi. Čeprav je odločitev dozorevala v njem že dalj časa, se je vendarle odločilo takrat, ko je prestopil senčno črto. Vse, kar se potem dogaja, je le posledica te odločitve.

Vodje skupin so poročali o odgovorih in jih tudi zagovarjali. Ugotovili smo, da so si odgovori na prvo vprašanje, kljub različnim formulacijam, precej bliže, kot pa odgovori na drugo. Pri tretjem so se omejili le na osrednji del novele, to je na Temnikarjevo zgodbo. Različna mnenja in sodbe smo dopuščali, če so jih znali utemeljiti, sicer pa smo jih dopolnili. S tem seveda nismo Balade povsem predstavili. Spregovoriti je treba še o tematiki dela, o tem, kako se Kosmačevo delo razlikuje od drugih del s tematiko iz NOB, o kompoziciji, o stilu, o jeziku itd. Možnosti, kako bomo to storili, je več, odvisne so od učitelja samega.

Dobljeni odgovori niso statistično obdelani, tega namena naloga tudi ni imela (to bi zahtevalo natančnejše primerjave med odgovori in skupinami).

Prednosti, ki smo jih na tak način dosegli:

- razgibanost ure,
- sodelovanje vseh,
- preskušanje lastnih sposobnosti pri oblikovanju odgovorov (za marsikoga je to v pisni obliki teže kot ustni),
- spodbujanje za oblikovanje lastnega odnosa do umetniškega dela,
- sposobnost za zagovarjanje lastnega mnenja, zlasti v konfrontaciji z drugimi.

Pomanjkljivost pa je v tem, da odgovori niso individualni in nastane možnost, da prevlada mnenje posameznika, drugi pa se pasivizirajo.

Zanimivo bi bilo ugotavljati, kakšni bi bili odgovori o nekomentiranem, manj znanem besedilu. Šele takrat bi učitelj ugotovil, ali je učence usposobil za samostojne sodbe o literarnem delu.

Soča Švigelj
Tekstilni in obutveni
center Kranj